

SDP:n perhepoliittinen tulevaisuusohjelma
**KASVU ALKAA PERHEESTÄ -
LAPSI- JA PERHEYSTÄVÄLLISEEN
YHTEISKUNTAAN**

SDP:n 44. puoluekokous,
Seinäjäki 8.-10.5.2014

SDP:n perhepoliittinen tulevaisuusohjelma

Kasvu alkaa perheestä - lapsi- ja perheystävälliseen yhteiskuntaan

Hyväksytty SDP:n 44. puoluekokouksessa 9.5.2014, Seinäjoki

1. Sosialidemokraattisen perhepolitiikan ydin

Sosialidemokraattien tavoitteena on rakentaa Suomesta lapsi- ja perheystävällinen yhteiskunta. Tämä on mahdollista ja välttämätöntä. Hyvinvoiva ja vauras Suomi rakentuu hyvälle lapsuudelle.

Perheiden hyvinvointiin vaikutetaan koko yhteiskunnassa, perhepolitiikka on kaikkialla. Perheiden hyvinvointia on tarkasteltava monesta eri näkökulmasta kiinnittyen lapsen oikeuksiin. Tämän ohjelman tavoitteet koskevat alle 20-vuotiaita lapsia ja nuoria sekä heidän perheitään. Lapsi- ja perheystävällinen Suomi rakentuu askel kerrallaan, pitkällä aikavälillä.

Sosialidemokratian perhepolitiikan punaisena lankana on ehkäisevien ja matalan kynnyksen perhepalveluiden vahvistaminen ja parantaminen. Perhepolitiikka on hyvinvointi-investointi, joka on tuottava sekä kansantaloudelle että inhimillisesti. Ihmisen elämän varhaiset vuodet ja lapsuuden perheen arki luovat perustan aikuisiälle. Yhteiskuntapolitiikassa tärkeintä on pitää hyvää huolta jokaisesta lapsesta. Se tarkoittaa huolenpitoa jokaisesta perheestä. Hyvinvoivat lapset ovat tae Suomen menestymiselle. Onnistunut perhepolitiikka rakentaa luottamuksen ilmapiiriä, jossa perheen perustaminen koetaan myönteisenä ja tavoiteltavana asiana.

Universaaleilla peruspalveluilla tavoitetaan kaikki lapset ja nuoret. Toimiva neuvolajärjestelmä, perheiden ja lapsen tarpeisiin vastaava laadukas varhaiskasvatus sekä lapsen kehitystä tukeva koulu luovat rakenteen, jolla estetään tehokkaasti syrjäytymistä ja luodaan tasa-arvoa. Vahvasti resursoidut ja oikein kohdennetut peruspalvelut vähentävät erityispalveluiden tarvetta, mikä on sekä kansantaloudellisesti että inhimillisesti kestävää politiikkaa.

Lapsi- ja perheystävällisessä yhteiskunnassa tuhannet järjestöt, yhdistykset ja seurakunnat tarjoavat vertaistukea ja -toimintaa lapsille, nuorille ja perheille. Vireä kansalaisyhteiskunta mahdollistaa kansalaisten kuulemista ja osallisuutta heitä koskevissa asioissa. Lapsi- ja perheystävällinen Suomi on kumppanuuden yhteiskunta.

Yksikään perhe ei saa elää köyhyydessä. Köyhyyden periytyminen ja ylisukupolvinen syrjäytyminen on katkaistava. Jokaisella ihmisellä on oltava yhtäläiset mahdollisuudet kasvuun ja kehitykseen. Tämä ei tapahdu sattumanvaraisin hankkein. Tavoitteemme toteutuu kaikki yhteiskuntapolitiikan lohkot läpileikkaavalla ajattelulla lapsi- ja perheystävällisyydestä, jota toteutetaan määrätietoisella, ennakoitavalla ja luottamusta rakentavalla valtion, kuntien ja työmarkkinajärjestöjen päätöksenteolla.

Lisäksi tuemme perheen perustamista. Näihin tavoitteisiin olemme sitoutuneet Suomessa ja globaalissa politiikassa. Ratkaisevaa perhepolitiikassa on johdonmukainen ja perheiden kannalta ennakoitavissa oleva suunta, joka kirkastaa lapsen edun, lisää hyvinvointia ja osallisuutta sekä ehkäisee, tunnistaa ja katkaisee viivyttämättä syrjäytymiskiarteet.

Sosialidemokraattien mielestä yhteiskunta tarvitsee perhepolitiikkaa, koska

- lapset kuuluvat elinvoimaiseen yhteiskuntaan
- yhteiskunta tarvitsee lapsia ja perheitä tulevaisuuden rakentajina, onnistunut perhepolitiikka tuottaa hyvinvoivan seuraavan sukupolven
- yhteiskunnalla on oma vastuunsa lasten ja perheiden hyvinvointiedellytysten luomisesta
- perheen tarpeet ja elämäntilanteet vaihtelevat elinkaarella.

Sosialidemokraattinen perhepolitiikka perustuu seuraaville lähtökohdille:

- Jokainen perhe on yhtä tärkeä ja oikea, perheet on tunnistettava ja tunnustettava yhdenvertaisesti ja täydellisessä tasa-arvossa kaikessa lainsäädännössä.
- Perhepolitiikan tavoitteena on turvata lasten turvallinen kasvu ja perheiden hyvinvointi.
- Perheet ovat kiinteisiin ihmissuhteisiin perustuvia huolenpidon ja kasvatuksen perusyksiköitä.
- Perheiden hyvinvoinnin vahvistaminen luo mahdollisuuksia, halukkuutta ja luottamusta ottaa vastuu uuden sukupolven kasvattamisesta.
- Yhteiskunta turvaa lapsi- ja perhelähtöisesti toimivan palvelujärjestelmän.
- Lapsi- ja perheystävällinen yhteiskunta toimii vahvassa kumppanuudessa kansallisyhteiskunnan ja järjestöjen kanssa.
- Yhteiskunta kohdentaa kaikissa tilanteissa lapsiperheille riittävän taloudellisen tuen.
- Lasten saaminen ja kasvattaminen eivät saa aiheuttaa perheille kohtuutonta taloudellista lisärasitetta.

2. Perhepolitiikka on kaikkialla

Kasvatuskumppanuus, vanhemmuuden oikeus ja vastuu

Sosialidemokraatit edistävät vanhemmuuden, isovanhemmuuden ja perheiden arvostusta. Nostamme kasvatuskumppanuuden perhepolitiikan keskeiseksi näkökulmaksi. Lapsi, vanhempi ja perhe on kohdattava arvostavasti ja heidän elämäntilanteestaan käsin. Vanhempia ei saa jättää yksin. Näin tuetaan vanhempien edellytyksiä kantaa kasvatustensa. Kasvatuskumppanuuden asenne on saatava kaikkiin palveluihin, joissa perheitä kohdataan. Ensijaista kasvatustensa kantavien vanhempien asiantuntemus, toiveet ja pelotkin on otettava tosissaan. Monelle perheelle, etenkin yksinhuoltajille ja pienten lasten vanhemmille isovanhempien tuki on merkittävä. Myös isovanhemmuudelle annetaan tarpeellinen tuki ja sille kuuluva arvostus.

Päiväkodeissa, kouluissa, sosiaalityössä ja muissa kohtaamisissa on parannettava työ- ja toimintatapoja, joissa korostuvat kuuleminen, kunnioitus ja arvostaminen, tasavertaisuus sekä luottamus. Perheiden palveluissa lapsia, nuoria ja vanhempia kuullaan ja heillä on mahdollisuus vaikuttaa omaa elämäänsä liittyviin päätöksiin.

Hyvinvointivaltiossa lasten ja nuorten hyvinvointi ja suojelu on kaikkien aikuisten vastuulla. Jokainen lapsi ansaitsee pysyvän ja luottamukseen perustuvan kiintymyssuhteen turvalliseen aikuisuuteen. Kaikilla lapsilla on oltava oikeus elää mahdollisimman perheenomaista arkea, joka tukee hänen kasvua ja kehitystä. Lapset eivät ole olemassa vanhempiaan varten, vaan vanhemmat lapsiaan.

Samassa elämäntilanteessa olevien vanhempien verkostoituminen ja tutuus tukevat kasvatustensa kantamisessa. Vanhempien vuorovaikutusta ja kohtaamisia pystytään tukemaan luomalla matalan kynnyksen kohtaamispaikkoja, kuten perhekahviloita, sekä edistämällä vanhempien yhteistä toimintaa päiväkodeissa ja kouluissa. Asuin- ja lähiyhteisöissä kaikilla aikuisilla on oltava yhteinen vastuu yhteisössä elävien lasten hyvinvoinnista ja turvallisesta

kasvusta. Kasvatuskumppanuus on jokaisen aikuisen vastuuta kasvattajana sekä perheen ja lapsen tukijana. Tarvitsemme välittämistä ja vastuuta toisistamme.

Perheen puolesta, köyhyyttä vastaan

Lapsiperheiden köyhyyttä selittää voimakkaimmin työn puute. Köyhyysrajan alittavista perheistä noin puolessa kukaan ei käy ansiotyössä. Perhe tarvitsee työtä ja siitä saatavaa riittävää toimeentuloa. Osalla köyhistä perheistä ansiotyön epäsäännöllisyys tai vain toisen aikuisista työllistyminen voi johtaa köyhyyteen. Lisäksi vanhempien koulutustausta vaikuttaa köyhyysriskiin. Kun perheessä eniten tienaavalla aikuisella on vain peruskoulutus, lapsen köyhyysriski moninkertaistuu korkeakoulutettujen vanhempien lapsiin verrattuna.

Köyhyys koettelee monia lapsiperheitä. Yhtä aikaa yleisen tulotason nousun kanssa lapsiperheiden köyhyys on moninkertaistunut 1990-luvulta alkaen. Köyhyys koettelee kovimmin yksinhuoltajaperheitä ja perheitä, joilla on alle 3-vuotiaita lapsia. Köyhyys vaikuttaa perheen hyvinvointiin - vanhempien jaksamattomuus lisääntyy, mikä aiheuttaa monenlaista oireilua perheessä. Lapsille perheen köyhyys aiheuttaa syrjäytymisriskiä johtuen muun muassa heikentyneistä mahdollisuuksista harrastuksiin.

Köyhyysrajan alittavista lapsista merkittävä osa elää yksinhuoltajaäidin perheessä. Suuri osa pienituloisista yksinhuoltajista on naisia.

Työ ja perhe samaan elämään

Perheiden arkea ja vanhemmuutta tuetaan luomalla perheystävällinen työelämäkulttuuri, joka mahdollistaa työn ja perhe-elämän yhteensovittamisen. Työelämän on tunnistettava perheiden erilaiset tilanteet. Perhepolitiikan ja työelämän kehittäminen tapahtuvat yhdessä. Sosiaalidemokraatit tavoittelevat Suomeen maailman parasta työelämää.

Viime vuosina on lainsäädäntöön otettu tavoitteeksi, että vanhemmat osallistuvat kouluissa laajoihin perhekohtaisiin terveystarkastuksiin. Lisäksi vanhempien odotetaan osallistuvan kouluissa niin sanottuihin kasvatuskeskusteluihin työpäivän aikana. Mikäli työelämä ei tunnista muun muassa näistä uudistuksista nousevia vanhempien tarpeita, monet hyvät säädökset lapsen hyvinvoinnin vahvistamiseksi eivät toteudu. Perheiden hyvinvointiin vaikutetaan merkittävästi linjattaessa työelämän pelisääntöjä.

Työelämässä on lisättävä työaikajoustoja, jotka mahdollistavat työntekijöille nykyistä laajemmin etätönn tekemisen. Perheellisille tämä edistää työn ja muun arjen yhteensovittamista. Erityistä huomiota kiinnitetään työaikajoustoissa nivelvaiheisiin, joissa lapsi aloittaa perusopetuksen tai siirtyy yläkouluun. Joustava hoitoraha on pidettävä kilpailukykyisenä ja sen kehittämistä on jatkettava vastaamaan vanhemmuuden tarpeisiin.

Työn ja perhe-elämän yhteensovittaminen vaatii rakenteellisia perhevapaajärjestelmään liittyviä toimia, muutosta työpaikkojen johtamisessa ja ilmapiirissä sekä perhelähtöisiä joustoja työajoissa. Tavoitteena on parantaa vanhempien mahdollisuutta perheeseen ja työhön - näiden asettaminen vastakkain ei ole lapsen, vanhemman eikä yhteiskunnan etu.

Perhe tarvitsee asunnon

Asunto ja asumisympäristö muodostavat lapsen kasvulle tärkeän kehitysympäristön ja vanhemmille vakaat olosuhteet arjen toimintoihin ja lapsen kasvun turvaamiseen. Jokaisella perheellä tulee olla oikeus riittävän suureen, terveelliseen ja kohtuuhintaiseen asuntoon sekä turvalliseen, terveelliseen ja esteettömään asuinympäristöön. Kaavoituksella ja rakentamisella on taattava asuntotuotanto, joka sisältää tasapuolisesti ja riittävästi erilaisia asumisratkaisuja. Asuntojen sijoittelulla ja erilaisilla asumismuodoilla tuetaan moniarvoisten asuinyhteisöjen syntymistä ja asukkaiden helppoa liikkumista niin työmatkoilla kuin vapaa-aikanakin. Perheitä on tuettava taloudellisesti asumisen kustannuksissa, jos perheen oma toimeentulo ei mahdollista kohtuullista asumistasoa.

Lapsi- ja perhevaikutusten arviointi käyttöön

Tarvitsemme yhteiskunnallisessa päätöksenteossa ja suunnittelussa lapsi- ja perhevaikutusten arviointia - erityisesti talousarvio- ja säädösvalmistelussa sekä työmarkkinavalmistelussa. Tällä edistetään lapsen edun ensisijaisuutta, sukupuolisensitiivisyyttä sekä tasa-arvoa. Jokaisella hallinnonalalla tehdään lapsiin ja heidän vanhempoiinsa vaikuttavia päätöksiä. Esimerkiksi kaavoituksella vaikutetaan konkreettisesti lasten turvallisuuteen ja elinympäristön virikkeellisuuteen. Työelämää koskevalla päätöksenteolla on suora vaikutus perheiden talouteen, ajan käyttöön sekä arjen sujuvuuteen.

Hallinto uudistetaan ihmisten tarpeisiin

Sosialidemokraattien näkemys lapsen ja nuoren hyvinvoinnista sekä kasvun tukemisesta perustuu elämänkaariajatteluun, jossa yksilön ikävaiheeseen liittyvät palvelut toimivat kokonaisuutena. Palveluita katsotaan käyttäjän, ei hallinnoijan näkökulmasta. Hallinnonalojen väliset rajat on poistettava, mikäli ne estävät tehokasta moniammatillista yhteistyötä. Koko palvelujärjestelmän on tuettava lasta, nuorta ja perhettä. Tämä vaatii osaavaa palveluiden johtamista ja ammattilaisten vahvaa yhteistä työotetta.

Osassa maamme kunnista on siirrytty kuvattuun elämänkaarihallintoon. Näissä kunnissa on päästy korjaavien toimien kulukierteestä perheiden hyvinvoinnin tukemiseen. Kuntia kannustetaan rakentamaan elämänkaarihallinto onnistuneiden kuntaesimerkkien pohjalta. Näin rakentuu erityisesti neuvolan, perhe- ja sosiaalityön, varhaiskasvatuksen, perusopetuksen ja nuorisotyön yhteinen työ. Sama uudistumisvelvoite koskee keskushallintoa eli ministeriöitä ja niiden virastoja. Lainsäädännöstä ja organisaatorakenteista on poistettava kaikki yhteistyön esteet. Hallintouudistuksilla pidetään huolta palvelujen saatavuudesta, kehittämisestä ja asiakaslähtöisyydestä sekä huolehditaan ministeriöiden välisen yhteistyön esteiden poistamisesta. Koko palvelujärjestelmän on tuettava lasta, nuorta ja perhettä. Lapsia, nuoria ja vanhempia on kuultava lapsi- ja perhepolitiikan valmistelussa.

3. Lapsen ikävuodet 0-6: alku vaikuttaa kaikkeen

Lapsuus vaikuttaa voimakkaasti ihmisen myöhempään kehitykseen ja elämään. Ihmisen elämän varhaisten vuosien tärkeys korostaa perheen tarvitsemaa vahvaa tukea ja kumpuunutta lasten ollessa pieniä. Tuolloin perheelle ja lapselle on annettava tarvittava tuki ja palvelut, jotka vahvistavat perhettä ja tukevat lapsen myönteistä kehitystä. Tehokkainta hyvää vahvistavaa ja ongelmia ehkäisevää perhetyötä tehdään ennen koulun aloitusikää.

Perheelle tukea - perhekeskus palvelee

Suomeen on rakennettava palveluiltaan laaja perhekeskusten verkosto, jonka toiminnan piiristä löytyvät palvelut jokaisen perheen ulottuville. Perhekeskuksen kautta perhe löytää tarvitsemansa palvelut sekä saa tarpeellista informaatiota ja neuvontaa. Perheiden palvelut kootaan perhekeskuksiin helposti tavoitettaviksi. Tämä mahdollistaa perheen viivytyksettömän ohjauksen tarpeen mukaisesti palveluihin. Perhekeskukset toimivat monialaisesti yhteistyössä kolmannen sektorin kanssa. Perhekeskukset mahdollistavat myös vanhempien vertaisryhmätoiminnan muun muassa palattaessa perhevapaalta työelämään. Perhekeskusten tavoitteita ja toimintaa säädellään valtakunnallisesti.

Perhekeskuksen kautta perheiden on mahdollista saada perhetyöntekijä kotiin helpottamaan perheen selviämistä tilapäisestä avuntarpeesta. Perhekeskuksen kautta perhe voi saada arkeensa matalan kynnyksen kotiapua. Tämä tukee perheiden jaksamista ja toimii apuna arjessa. Näin korjataan 1990-luvun laman virheitä - perheille suunnattu kotiapu romutettiin 1990-luvun alun leikkauksilla. Kuntaliiton tekemien selvitysten mukaan kotiapua tulisi pystyä tarjoamaan noin 43 000 lapsiperheelle nykyisen noin 9000 lapsiperheen lisäksi, mikäli palvelun taso nostettaisiin 1990-luvun lamaa edeltävälle tasolle.

Perhekeskuksesta löytyvät muun muassa neuvola, avoin varhaiskasvatus sekä ehkäisevän perhetyön palvelut. Ehkäisevän perhetyön palvelut ovat perheille maksuttomia ja perheen tilanteen mukaan joustavia palveluita. Tyypillisiä tilanteita, joissa hakeudutaan ehkäisevään perhetyöhön, ovat esimerkiksi perheen sosiaalisten verkostojen laajentaminen, vanhempien uupumus, opastus kasvattamisessa, lasten unirytmiongelmat tai äkilliset muutokset perheessä, kuten avioero tai perheen jäsenen kuolema. Perhekeskus tukee perhettä arjessa.

Ennen lapsen syntymää vanhemmille järjestetään perhekeskuksessa perhevalmennusta, jossa käsitellään parisuhteeseen, raskauteen, synnytykseen ja vauvan hoitoon liittyviä asioita. Raskausajan palveluihin kuuluu vähintään yksi kotikäynti. Odottavalla äidillä on oltava subjektiivinen oikeus tarvitsemaansa päihdehoitoon, joka ottaa huomioon koko perheen tuen tarpeen.

Tukea parisuhteelle, sopua eroon

Suomessa moni parisuhde päättyy eroon. Lapsiperheelle ero on kriisi, johon liittyy paljon lapsen elämää koskevia muutoksia. Eron ei kuitenkaan tarvitse, eikä sen tule olla, traumaattinen kokemus lapselle tai nuorelle.

Erojen taustalla olevat syyt ovat monet, mutta yhteistä on usein riittämätön tuki parisuhteen ongelmatilanteissa. Kuntien tarjoama kasvatus- ja perheneuvonta on ollut pitkään ruuhkautunut. Kuntien kasvatus- ja perheneuvonnalle on osoitettava nykyistä paremmat resurssit ja toimintamalleja on kehitettävä siten, että näitä palveluja saa tarvittaessa välittömästi perhekeskuksen kautta.

Avioerotilanteessa perheelle on tarjottava erosovittelua, mikäli vanhemmat eivät pysty keskenään tai lastenvalvojan luona sopimaan lapsen asioista. Erosovittelussa kiinnitetään huomiota jaetun vanhemmuuden tukemiseen, jotta erillään asuvilla vanhemmilla on mahdollisuus toimia aidosti lapsen huoltajana. Jaetun vanhemmuuden tukemisella annetaan lapselle oikeus molempiin vanhempiinsa. Myös etävanhemmalla on oltava mahdollisuus vanhempainvapaisiin.

Varhaiskasvatus on lapsen oikeus, vanhempien tuki, yhteiskunnan etu

Sosialidemokraateille laadukas varhaiskasvatus on perhepolitiikan keskeisimpiä tavoitteita. Kannatamme laajaa subjektiivista päivähoito-oikeutta. Varhaiskasvatuksen on oltava jokaisen lapsen oikeus riippumatta vanhempien varallisuudesta tai työllisyystilanteesta. Sosialidemokraatit korostavat erityisesti laadukkaan päivä- ja vuorohoidon merkitystä lapsen, vanhempien ja yhteiskunnan edun kannalta. Varhaiskasvatuksen on tuettava lapsen kokonaisvaltaista kehitystä. On huomioitava lapsen toimintatavat ja tarpeet monipuolisesti. Tutkiminen, leikkiminen, ulkoilu, liikunta ja taiteilu kuuluvat hyvään varhaiskasvatukseen.

Laadukas varhaiskasvatus pienentää syrjäytymisriskiä. Kansainväliset tutkimukset osoittavat 2-3-vuotiaana aloitetun päivähoiton myönteiset vaikutukset erityisesti muita heikommassa asemassa oleville lapsille sekä oppimisen että sosiaalisen kehityksen suhteen.

Varhaiskasvatuspalvelujen on oltava perheelle lähipalvelu. Tämä on tärkeää sekä perheen sosiaalistumisen että työn ja perhe-elämän yhteensovittamisen kannalta. Koko varhaiskasvatuksesta vastaavan henkilöstön täydennyskoulutuksesta tulee huolehtia. Tämä koskee kaikkia työntekijöitä.

Sosialidemokraatit tavoittelevat pitkällä tähtäimellä maksutonta varhaiskasvatusta jokaiselle alle kouluikäiselle tavoitteena tukea nykyistä kattavammin ja varhaisemmin lapsen kasvua ja kehitystä sekä turvata jokaiselle lapselle tasa-arvoisemmat ja paremmat lähtökohdat koulunkäynnin aloittamiseen. Tuntiperusteisen päivähoitomaksun käyttöönotto koko maassa on tehtävä hyödyntämällä useista kunnista saatuja myönteisiä kokemuksia. Vanhempien palautetta hyödynnetään maksujärjestelmän kehittämisessä.

Myös vammaisella lapsella tulee olla mahdollisuus esteettömään ja laadukkaaseen varhaiskasvatukseen yhdessä muiden lasten kanssa. Jotta vammaiselle lapselle voidaan taata yhdenvertaiset mahdollisuudet osallistua muun muassa päivähoitoon, tulee päivähoitoon pääsyyn sekä avustajien ja apuvälineiden saantiin liittyviä kuntien käytäntöjä yhtenäistää. Lisäksi on huomioitava, että on pieni joukko vaikeavammaisia lapsia, jotka tarvitsevat päivähoitoa vanhempien työssäkäynnin ajaksi, mutta jotka eivät pärjää ryhmässä. Kuntouttavaa päivähoitoa on tarjottava kotiin, ei pelkästään ryhmässä kodin ulkopuolella.

Perinteisten varhaiskasvatuksen muotojen ohella perheille on tarjottava avointa varhaiskasvatustoimintaa ja muuta lapsen kasvua tukevaa leikkitoimintaa. Esimerkiksi avoimessa päiväkodissa lapset ja vanhemmat voivat yhdessä leikkiä, laulaa, askarrella, maalata ja muovilla tai muuten vain viettää aikaa toisten perheiden kanssa.

Laadukas varhaiskasvatus sisältää tarvittaessa integroivaa varhaista tukea. Lapsen tarve saada puheterapiaa tai oppimiseen liittyvää tukea tulee kartoittaa tässä vaiheessa. Lapsella on oikeus saada tarvittava tuki ja palvelu, jonka hän tarvitsee myönteisen kehityksen ja oppimisen tueksi. Moniammatillinen varhaiskasvatus tarjoaa perhetyön tukitoimia. Perhetyön kautta vahvistetaan yhteistyötä lapsen vanhempien kanssa ja voimaannutetaan tarvittaessa koko perhettä tukemaan lapsen kasvua.

Monikulttuurisuuden vahvistaminen ja omaksuminen on tärkeä osa varhaiskasvatusta. Tämä tukee monikulttuurisen lapsen kasvua sekä vahvistaa kaikkien lasten kasvua kulttuuriseen moninaisuuteen. Sukupuolisensitiivisyys on huomioitava varhaiskasvatuksessa ja varhaiskasvatuksen yksi tavoite on purkaa poikiin ja tyttöihin liittyviä sukupuolistereotyyppioita.

Lastensuojelu kuntoon

Suomessa lastensuojelun paineet ovat kovat. Lastensuojelun tarpeeseen vaikutetaan laaja-alaisella perhepolitiikalla ja riittävästi resursoituilla peruspalveluilla. Ennaltaehkäisevillä palveluilla ja varhaisessa vaiheessa annetuilla tukitoimilla estetään suurempien ongelmien syntyminen ja vähennetään kodin ulkopuolisten sijoitusten tarvetta. Lastensuojelussa on painotettava viranomaisten välistä, lapsen edusta lähtevää yhteistyötä perheen kanssa, jolla vahvistetaan osallisuutta ja ehkäistään syrjäytymistä.

Lastensuojelun työntekijäresurssien lisääminen on välttämätöntä. On myös huolehdittava työolosuhteista, joilla tuetaan työntekijöiden jaksamista ja pysyvyyttä. Samalla työntekijöiden välistä tehtäväjakoa ja yhteistyötä on tarvetta kehittää edelleen. Oleellista on minimoida työntekijöiden vaihtuvuus asiakkaan asiassa ja varmistaa, että sama työntekijä kulkee asiakkaan rinnalla lastensuojeluprosessin eri vaiheissa.

Sijaishuollossa tulee painopistettä siirtää perhehoitoon. Sijoitettujen lasten kuulemista ja sijaisperheiden tukea on vahvistettava. Biologisia vanhempia tulee myös tukea ja heidän ja sijoitettujen lasten välisen yhteyden säilymistä tulee vahvistaa.

Kuntien on tiedotettava aktiivisesti alueensa lastensuojelu- ja perhekeskuspalveluista. Toimiva palvelujärjestelmä ja tieto palveluista ja vertaistuki vanhemmille luovat turvaa ja luottamusta silloinkin, kun palveluille ei ole tarvetta. Tiedotus auttaa palvelujen oikea-aikaisessa kohdentamisessa.

Vamma ei saa syrjäyttää

Vammaisella lapsella on oltava yhdenvertainen ja tasa-arvoinen mahdollisuus olla mukana arjen erilaisissa toiminnoissa, harrastuksissa ja kokea osallisuutta. Vammaisen lapsen perheelle tarjotaan tukea uuteen tilanteeseen sopeutumiseen ja lapsen kuntoutukseen vammaisen lapsen syntymästä tai vammautumisesta lähtien. Vammaisen lapsen ja nuoren osallisuuden ja tasa-arvon varmistamiseksi henkilökohtaisen avun saaminen on tehtävä nykyistä helpommaksi. Avustajapalveluun ja liikkumiseen on oltava tarjolla huomattavasti nykyistä helpompia käytäntöjä. Avustajapalvelun saatavuus vaikuttaa lapsen ja nuoren mahdollisiin tehdä asioita omasta halustaan ja kiinnostuksestaan lähtien. Harrastustoimintaan osallistuminen on kiinni avustajan ja kuljetuksien järjestymisestä.

Omaishoito saattaa tulla perheelle yllättäen vammaisen tai kehitysvammaisen lapsen syntymän tai vaikean sairauden myötä. Perheessä vanhempi voi sairastua vakavasti tai vammautua onnettomuuden myötä. Näissä tilanteissa omaishoitoon ei voi valmistautua etukäteen, minkä takia on tärkeää, että perhe saa riittävästi tukea, tietoa, neuvontaa, ohjausta ja tarvittaessa sopeutumisvalmennusta. Perhettä ei saa jättää yksin, vaan perheellä on oltava vastuutyöntekijä, joka huolehtii perheen oikeuksista ja tarvittavista tukimuodoista. Lapsiperheessä on huomioitava jokaisen perheenjäsenen tarvitsema tuki, ei ainoastaan hoidettavan ja omaishoitajan. Perheen kaikkien lasten erityistarpeet on arvioitava ja huomioitava. Perheen vanhemmille tulee antaa tarvittava tuki, jotta he voivat huolehtia vanhemmuuden vastuusta ja parisuhteestaan.

Jos omaishoitaja joutuu olemaan pois työelämästä lapsen vaikean vammaisuuden takia, perheelle on turvattava riittävä toimeentulo. Omaishoito ei saa ajaa perhettä köyhyyteen. Tarvittaessa vanhemmille on mahdollistettava työssäolo riittävillä tukitoimilla ja palveluilla.

4. Nuoren ikävuodet 7-15: samaan aikaan pieni ja suuri

Kouluikäisen lapsen elämässä on kolme kovaa K:ta - koti, koulu ja kaverit. Tätä kolmikantaa on vahvistettava.

Tukea vanhemmuudelle, tukea nuorelle

Kouluikäisten lasten vanhemmat jäävät usein yksin, vaille tukea ja palveluita. Vanhempien suurimpina huolina omassa vanhemmuudessa on jaksaminen ja vertaisverkostojen puute eli yksinäisyys. Samaan aikaan lapset kokevat monia kasvuun ja kehitykseen liittyviä paineita.

Kouluikäisten lasten vanhemmille kootaan palveluita perhekeskukseen. Murrosikäisten lasten vanhempia auttaa, ohjaa, opastaa perhekeskuksessa toimivat ammattilaiset. Murrosikäisten lasten vanhemmille on tarjolla päihde-, mielenterveys- ja seksuaalikasvatuksen osaamista kasvatuksen tueksi. Jokaiselle nuorelle tehdään 7-luokalla hyvinvointiselvitys siihen sisältyvine tukitoimineen tavoitteena tukea nuoren kasvua ja kehitystä sekä turvata hyvä ja joustava siirtyminen aikanaan toiselle asteelle. Näin ollen laajan perhekohtaisen terveystarkastuksen viimeinen käynti varhaistetaan nykyisestä vuodelle.

Työmarkkinajärjestöjen yhteistyöllä tehdään mahdolliseksi vanhempien osallistuminen työajalle laajoihin perhekohtaisiin terveystarkastuksiin. Valtion ja työmarkkinajärjestöjen päätöksin lisätään työn ja perheen yhteensovittamista ulottamalla tilapäinen hoitovapaa alle 13-vuotiaisiin lapsiin. Lapsen etu ei ole jäädä yksin sairaana kotiin.

Vanhempia kannustetaan osallistumaan omaa lasta ja lapsen koulukasvu ympäristöä koskeviin keskusteluihin. Vanhempainilloissa ja muussa koulun tiedotuksessa pidetään huolta, että maahanmuuttajataustaiset vanhemmat tulevat ymmärretyiksi. Vanhempaintoiminnalle luodaan hyvät toimintaedellytykset päiväkodeissa ja kouluissa.

Hyvinvointia koulusta

Koulun merkitys lapsen hyvinvoinnille ja sitä kautta perheen jaksamiselle on suuri. Koulun merkitys perhepolitiikan toimintaympäristönä on tunnistettava nykyistä paremmin.

Koulun on oltava turvallinen yhteisö, johon kaikki oppilaat voivat kokea kuuluvansa. Oppilaskuntatoiminnalla oppilaille on annettava todellista sananvaltaa kouluarjen järjestämiseen liittyvissä kysymyksissä. Monelle murrosiässä olevalle lapselle muutos yläkouluun tarkoittaa yhteisöllisyyden heikentymistä ja oman ryhmän sirpaloitumista. Näin ei saa tapahtua.

Kouluympäristössä, nivellettynä koulupäivän yhteyteen, on lisättävä lasten harrastamista yhteistyössä järjestöjen kanssa. Jokaiselle alkuopetusikäiselle on tarjottava kohtuuhintaista aamu- ja iltapäivätoimintaa. Se on tukea lapsen kasvuun ja kehitykselle sekä vanhempien

kasvatustyölle ja työmarkkinoiden toiminnalle. Pitkällä aikavälillä tavoitteenamme on mak-
suton aamu- ja iltapäivätoiminta.

Oppilashuollossa ja oppilaan ohjauksessa tehdään tiivistä yhteistyötä vanhempien kanssa,
jotta vanhemmat pystyvät tukemaan lastaan kouluun liittyvissä asioissa ja jatkokoulutuksen
suhteen. Tavoitetta tukee vanhempaintoiminnan tuominen vahvaksi osaksi koulujen laadu-
kasta toimintaa.

Kouluissa on oltava riittävät kouluterveydenhoitajan, koululääkärin, psykologin, kuraattorin
ja opinto-ohjaajan palvelut. Lisäksi kouluihin lisätään nuorisotyöntekijöitä, jotka tukevat
oppilaiden osallisuutta ja hyvinvointia.

Koulun on tärkeä olla turvallinen yhteisö, jossa jokaisen oppiminen ja osallistuminen ovat
mahdollisia. Kouluissa kiusaamista ja häirintää ei sallita. Oikeus turvalliseen kasvuun kattaa
kiusaamattomuuden myös vapaa-ajalle ja internetin verkkomaailmassa. Verkkokiusaami-
seen on puututtava välittömästi muun muassa nuorisotyön osaamisella.

Jokaiselle oma harrastus

Harrastukset tukevat lapsen ja nuoren kehitystä ja kasvua. Harrastukset auttavat löytämään
omia vahvuuksia sekä parantavat lapsen ja nuoren terveyttä ja sosiaalisia taitoja. Jokaiselle
lapselle ja nuorelle turvataan mahdollisuus harrastustoimintaan. Jokaisella lapsella ja nuo-
rella on oikeus harrastukseen.

Harrastustoiminnan mahdollistaminen on oltava kunnan peruspalvelua. Harrastustoiminnan
järjestämisessä tarvitaan yhteistyötä järjestöjen ja koulujen kanssa. Liikunta- ja nuoriso-
järjestöjen toimintaedellytykset on turvattava. Liikuntajärjestöjä kannustetaan kaikkien
nuorten liikuttamiseen elinikäisen liikuntatottumuksen vahvistumiseksi.

Koulujen aamu- ja iltapäivätoimintaa monipuolistetaan, jotta harrastaminen olisi mahdol-
lista nivellettynä koulupäivään. Tämä lisää perheen yhdessä käyttämää aikaa ja vähentää
perheiden ajankäytössä iltakuormitusta. Harrastustoiminta ei kuitenkaan saa olla koulukult-
tuurin jatke, jossa pärjääminen mitattaisiin koulun kriteerein. Kaikessa harrastustoiminnas-
sa otetaan vammaiset ja erityisjärjestelyjä tarvitsevat lapset huomioon.

5. Nuoren ikävuodet 16-20: aikuisuuden kynnyksillä

Peruskoulun päättymisen on merkittävä muutos nuoren elämässä. Edessä on isoja päätök-
siä, etsitään suuntaa elämälle, itsenäistytään, saatetaan muuttaa vanhempien luota toiselle
paikkakunnalle. Itsenäistymisvaiheessa aikuisilta saatavan tuen merkitys ei vähene.

Toiselle asteelle siirtyminen

Perusasteen koulutuksen jälkeen kaikki oppilaat jatkavat opintojaan toisen asteen oppilai-
toksessa, sillä oppivelvollisuus laajennetaan kattamaan toisen asteen koulutus. Perheen ja
koulun välinen yhteistyö toimii toisen asteenkin koulutuksessa. Perusasteen ja toisen asteen
koulutuksen välillä ei ole tiukkaa rajaa, vaan siirtyminen kouluasteiden välillä sujuvoite-
taan. Turhia koulukeskeytyksiä karsitaan laadukkaammalla ohjauksella, tutoroinnilla ja
ryhmyttämällä opiskelijat.

Syrjäytymisvaarassa olevasta nuoresta pidetään kiinni ja nuori pidetään kiinni yhteisössä.
Koulupudokkaista nuoria varten on jokaisessa kunnassa etsivä nuorisotyö, joka etsii syrjä-
ytymisvaarassa olevia nuoria ja luo heille suunnitelman jatkosta. Nuorelle annetaan oman
elämän suunnitteluun, hallintaan ja selkeyttämiseen tarvittava tuki. Nuorelle on tarjolla
vaihtoehtoisia tapoja siirtyä toisen asteen koulutukseen tai jatkaa kesken jääneitä opinto-
ja.

Oppilaitosyhteisöjen ja ryhmien rakentamisen malleja tulisi saada enemmän myös toisen
asteen oppilaitosten käyttöön. Etsivän nuorisotyön lisäksi tulisikin painottaa ehkäisevää

toimintaa ja tehdä enemmän yhteistyötä nuorisotoimen yhteisöpedagogisen osaamisen kanssa.

Koulu luo osallisuutta

Kouluyhteisössä tuetaan osallisuutta ja sitä edistäviä rakenteita koulun sisällä. Jokaisella opiskelijalla on oikeus turvalliseen oppimisympäristöön ja tarvitsemaansa tukeen. Perusopetuksen tavoin toisen asteen oppilaitoksien yhteydessä järjestetään kulttuuri- ja liikuntakerho- sekä muuta järjestötoimintaa. Nuoria osallistetaan kouluyhteisöön ja oppilaskuntatoiminnan kautta opiskelijat voivat vaikuttaa päätöksentekoon.

Perusopetusta muutetaan toimintatavoiltaan avoimemmaksi, suuntaamaan yhteistyötä ulospäin. Nuorten osallisuus ei rajoitu vain koulumaailmaan vaan nuoria kuullaan kunnan päätöksenteossa aktiivisesti muutenkin. Luodaan uudenlaisia osallistumis- ja vaikuttamiskanavia nuorille.

Demokratiakasvatus otetaan toisella asteella vahvemiksi läpileikkaavaksi painopistealueeksi äänioikeusikärajan laskemisen sijaan. Erityisesti pitää huolehtia ammatillisten oppilaitosten demokratiakasvatuksesta.

Kannustusta ja tukea terveyteen

Tärkeä osa nuoren hyvää elämää on terveys, johon voi ratkaisevasti vaikuttaa omilla valinnoilla ja opiskeluyhteisöjen toimilla. Opiskelijoille tarjotaan kouluterveydenhoitajan, lääkärin, koulupsykologin, kuraattorin sekä opinto-ohjaajan palvelut. Oppilashuolto toimii kokonaisuutena, jossa eri ammattilaiset tekevät yhteistyötä ja osaavat ohjata oppilaan eteenpäin tarvittaviin palveluihin. Yksilöohjaamisen lisäksi on kehitettävä uuden oppilas- ja opiskelijahuoltolain mukaisesti ehkäisevää ja yhteisöllistä opiskeluhuoltoa. Onnistunut kiinnittyminen opiskeluryhmään ja sosiaalisen luottamukseen kasvu vaikuttavat hyvinvointiin ja opintojen läpäisyyn myönteisesti.

Toisen asteen oppilashuollon ja huoltajien yhteistyötä vahvistetaan opiskelijan tukemiseksi. Tärkeää on tunnistaa, että opiskelijoiden terveyserot ovat merkittävät ammatillisen ja lukio-opiskelijoiden välillä. Palveluiden saatavuudessa tämä on otettava huomioon.

Nuorilla on oikeus saada tietoa terveyteensä vaikuttavista tekijöistä. Nuoria on kannustettava liikkumaan, syömään terveellisesti ja monipuolisesti sekä välttämään päihteiden käyttöä. Päihteisiin liittyvän tiedon tarjoamisen lisäksi kerrotaan saatavilla olevasta tuesta. Alkoholin, tupakan ja kannabiksen ja niin sanottujen muotihuumeiden käytön vaaroista puhutaan lapsille ja nuorille enemmän. Tavoitteena on lasten ja nuorten päihteettömyys.

6. Perhe syntyy luottamukselle

Suomessa vanhemmuus on merkityksellistä. Nuorten tulevaisuuskuvissa vanhemmuus, omien lapsien saaminen, koetaan tärkeänä saavutettavana päämääränä. Perheen perustaminen on suomalaisille tärkeä asia. Tämän tavoitteen saavuttamiseen tarvitaan yhteiskunnan toimia.

Luottamukseen perheen perustamiseen vaikuttaa moni tekijä; miten työmarkkinat toimivat, millaiseksi perheen toimeentulo muodostuu, löytyykö perheille kohtuuhintaisia asuntoja, onko perheille luvatut palvelut kunnossa ja saatavilla. Mikäli esimerkiksi toimeentulossa on ongelmia, perheellistymistä saatetaan siirtää. Toisaalta työarjen paine voi lykätä haaveita lapsista. Perheystävällinen työelämäkulttuuri tarkoittaa erityisesti työntekijien sitoutumista edistämään työn ja perhe-elämän yhteensovittamista. Tämä on inhimillisesti oikein, mutta myös työntekijien etu työvoimasta ja työnantajakuvasta kilpailtaessa.

Suomessa syntyvyys on eurooppalaisessa vertailussa korkealla. Lapsiluku on viime vuosina ollut noin 1,8, kun esimerkiksi Etelä-Euroopan maissa luku on 1,2-1,3. Kuitenkin suomalaisten lapsiperheiden määrää on viimeisten parin vuosikymmenen aikana ollut tasaisesti vähenä. Lapsiperheisiin kuuluu 40 prosenttia väestöstä, kun vuonna 1990 lapsiperheisiin kuului

lähes 49 prosenttia väestöstä. Väestön uusiutumisen kannalta Suomen syntyvyys on liian alhainen.

Perheen tultava toimeen, isät köökin puolelle

Lasten saamiseen vaikuttaa suoraan ihmisen asema työmarkkinoilla. Määräaikaisissa työsuhteissa perheen perustaminen ja esikoisen saaminen lykkääntyvät pysyvissä työsuhteissa oleviin verrattuna.

Lasten saamista viivästyttävät opintojen suorittaminen - alle 29-vuotiaiden ikäluokassa vielä opiskelevilla on huomattavasti harvemmin lapsia kuin vastaavassa ikäryhmässä ei-opiskelijoilla. Muissa Pohjoismaissa opintotukijärjestelmä ottaa huomioon lapsesta aiheutuvia kuluja. Suomessa opiskelijaperheet ovat heikossa asemassa, mikä näkyy köyhyytenä ja epävarmuutena perheen perustamisessa.

Tulonsiirroilla on suuri merkitys erityisesti pienituloisten perheiden tulonmuodostuksessa. Tulonsiirrot toimivat tasausjärjestelmänä kaikkien lapsiperheiden ja muiden kotitalouksien välillä. Lapsilisä on jatkossakin lapsen kulutuksen korvausta lapsiperheille tasaten lapsiperheiden ja muiden talouksien välistä kustannusvastuuta lapsiperheiden ottaessa tehtäväkseen uuden sukupolven kasvattamisen huomisen yhteiskunnan rakentajiksi. Lapsilisä pyritään pitkällä aikavälillä kehittämään riittäväksi lapsesta aiheutuvien vähimmäiskulutuskustannusten korvaamiseksi. Lapsilisän ostovoiman tulee säilyä kulutuskustannusten muutoksessa. Lapsilisä tulee laajentaa koskemaan kaikkia lapsia.

Sosialidemokraatit haluavat turvata vanhemmuuden tasa-arvoisen jakautumisen. Vanhempainpäivärahojen maksaminen työnantajien ja palkansaajien maksuin sekä valtion toimesta on toimiva ja säilytettävä periaate. Vanhemmuudesta aiheutuvien työnantajakustannusten tasaamisessa onnistutaan, mikäli isien osuutta pidetyistä perhevapaista saadaan lisättyä. Kansainvälinen vertailu muun muassa Ruotsista ja Islannista osoittaa, että isille perhevapaista tehdyt kiintiöt lisäävät isien hoivavastuuta.

Isälle on kiintiöitävä merkittävä osan perhevapaista. Perhevapaiden pitämistä joustavoitetaan nostamalla isyyysvapaan pitämisaikaa lapsen kolmeen ikävuoteen saakka. Samalla on varmistettava, että perhevapaat ulotetaan koskettamaan tasa-arvoisesti muun muassa adoptioperheitä, samaa sukupuolta olevien vanhempien perheitä ja yksinhuoltajia.

Kotihoidontuen on tuettava tasa-arvoa ja työmarkkinoille siirtymistä. Tämän takia kotihoidon tukea on kehitettävä siten, että molemmilla vanhemmilla on yhtä suuri oikeus ja mahdollisuus lapsen kotona hoitamiseen ennen lapsen kolmatta ikävuotta. Kotihoidontuen ja niin sanotun joustavan hoitorahan tason on seurattava yleistä hintakehitystä, jotta näillä pystytään tehokkaasti edistämään työn ja perheen yhteensovittamista.

Toimenpiteet:

Perheiden hyvinvointipalvelut

1. Rakennetaan perhekeskusten verkosto jokaisen perheen ulottuville. Perhekeskukset toimivat monialaisesti ja monitoimijaisesti. Perhekeskuksissa painopiste on ongelmien varhaisessa tunnistamisessa ja tuessa sekä palveluiden nopeassa ja joustavassa saatavuudessa. Perhekeskustoiminnasta annetaan valtakunnalliset suositukset. Tavoitteena on nyt hajallaan olevien perhetyön säännösten kokoaminen perhetyölakiin.
2. Perhekeskuksiin kootaan palvelut, joilla tuetaan ja opastetaan myös murrosikäisten lasten vanhempia kasvatustyössä.
3. Mielenterveyspalveluja tarvitseva perhe saa riittävät ja laadukkaat palvelut viimeistään kahden viikon kuluessa tarpeen havaitsemisesta.

4. Palautetaan kotiapu lapsiperheiden toimivaksi tukimuodoksi osana perhekeskusten palveluvalikoimaa. Kotiapu tukee perheen selviytymistä arjesta. Perheiden jaksamisen ja varhaisen tukemisen kannalta ratkaisevaa on, että kotiapua on saatavilla joustavasti.
5. Neuvoloissa otetaan valtakunnallisesti käyttöön Lene-arviointi tai muu vastaava arviointimenetelmä, jolla pystytään tunnistamaan lapsen mahdollisia oppimiseen liittyviä vaikeuksia sekä tukemaan niiden korjaamisessa. Lapsella on oikeus saada tarvittava tuki ja palvelu, joka todetaan Lene-arvioinnissa tai muussa vastaavassa arviointimenetelmässä.
6. Kuntien tarjoamaa kasvatus- ja perheneuvontaa laajennetaan vastaamaan pienten lasten ja heidän vanhempiensa lisääntyntä tarvetta. Toiminnan tulee olla lapsiperheiden matalan kynnyksen palvelua lapsen kasvussa ja kasvatuksessa. Tavoitteena on myös vahvistaa parisuhteiden kestävyttä, ehkäistä avo- ja avioeroja sekä luoda eron tullessa edellytykset tasapainoiseen asioiden selvittämiseen.
7. Perhevalmennus toteutuu sekä ennen lapsen syntymää että sen jälkeen. Pienten lasten vanhemmille tarjotaan mahdollisuutta vanhemmuuskouluun, jossa käydään läpi lapsen kehitykseen, parisuhteeseen ja vanhempana jaksamiseen liittyviä teemoja.
8. Sovittelutoimintaa tarjotaan erotilanteissa. Lähisuhdeväkivallan uhreille ja tekijöille taataan tuki- ja hoitopalvelut.
9. Lisätään lastensuojelun työntekijäresurssia ja edistetään työntekijöiden jaksamista sekä pysyvyyttä. Lastensuojelun avohuollossa saa olla korkeintaan 30 lasta työntekijää kohden ja yhdellä perhetyöntekijällä korkeintaan 10-15 perhettä. Tiedotetaan aktiivisesti perheille lastensuojelu- ja perhekeskuspalveluista.
10. Vammaisten lasten avustajapalvelut ja avustajien kustannukset katetaan tarpeen mukaan. Vammaisten lasten perheiden oikeusturvaa parannetaan. Vammaisen tai pitkäaikaissairaana lapsen perheelle turvataan mahdollisuus saada tilapäistä hoitopuolia kotiin nykyistä joustavammin.
11. Toimeentulotuessa tuetaan lapsen ja nuoren harrastusmahdollisuuksia, eikä huomioida alle 18-vuotiaan satunnaisia tuloja.
12. Toimeentulotukeen oikeuttavalla tulotasolla asumistuki muutetaan täysimääräiseksi ja asumistuessa huomioon otettavat asumismenot eivät voi olla toimeentulotuessa yleisesti hyväksyttäviä alhaisemmat. Rakennetaan perhekeskusten verkosto jokaisen perheen ulottuville. Perhekeskukset toimivat monialaisesti ja monitoimijaisesti. Perhekeskuksissa painopiste on ongelmien varhaisessa tunnistamisessa ja tuessa sekä palveluiden nopeassa ja joustavassa saatavuudessa. Perhekeskustoiminnasta annetaan valtakunnalliset suositukset.

Varhaiskasvatus, koulu, opetus

13. Kasvatuskumppanuuden sisältöjä lisätään perus- ja täydennyskoulutukseen erityisesti varhaiskasvatuksen, koulujen, sosiaalityön ja perusterveydenhuollon henkilöstölle. Monikulttuurisuuden erityistarpeet otetaan huomioon varhaiskasvatuksen henkilöstön rekrytoinnissa ja koulutuksessa. Varmistetaan, että kaikessa lainsäädännössä viranomaisilla on vanhempien kuulemiseen aktiivinen toimintavelvoite.
14. Varmistetaan jokaiseen kuntaan toimivat lasten ja nuorten osallisuusrakenteet alkaen päiväkotitoiminnasta, josta rakentuu jatkumo perusopetuksen oppilaskunta-

toimintaan ja edelleen toiselle asteelle. Luodaan uudenlaisia osallistumis- ja vaikuttamiskanavia ja tuetaan niiden käyttämisessä.

15. Varhaiskasvatuksessa olevalle lapselle tehdään yhteistyössä vanhempien kanssa hoito- ja kasvatussuunnitelmat, jotka päivitetään vuosittain ja varhaiskasvatukseen liittyvät tukitoimet suunnitellaan ja toteutetaan lapsen yksilöllisen tarpeen mukaan.
16. Vahvistetaan kasvatuksen ammattilaisten pysyvyyttä ja tarvittaessa pitkäkestoisten hoito- ja tukisuhteiden syntymistä lastensuojelussa ja varhaiskasvatuksessa. Lastensuojelussa tukihenkilö- ja tukiperhetoimintaa vahvistetaan. Päivähoidon ja koulun on tuettava lapsen pitkäjänteisiä ihmissuhteita, mikä on huomioitava sekä henkilöstösuunnittelussa että hoito- ja opetusryhmien muodostamisessa.
17. Luodaan päiväkoteihin KiVa-koulu-ohjelman hyvistä kokemuksista pohjautuva kiusaamisen ehkäisyohjelma. Kiusaamiseen puuttuminen on erityisesti aikuisten tehtävä, minkä lisäksi lapsilla on oma vastuunsa käytöksestään ja kiusaamattomuudesta. Kiusaamiskulttuuriin on puututtava mahdollisimman varhain.
18. Nuorelle tehdään 7-luokalla niin sanottu hyvinvointiselvitys siihen sisältyvine tukitoimineen tavoitteena tukea nuoren kasvua ja kehitystä sekä turvata hyvä ja joustava siirtyminen aikanaan toiselle asteelle.
19. Luodaan valtakunnalliset suositukset koulujen vanhempainiltojen järjestämisestä. Lisätään vanhempainiltojen toiminnallisuutta, varmistetaan vanhempainiltojen kutsujen kääntäminen koulun vanhempien äidinkielle sekä edistetään lapsiparkkitoiminnan käyttöön ottoa vanhempainiltoihin.
20. Valmistellaan valtakunnalliset periaatteet kodin ja päiväkodin/koulun sähköiselle viestinnälle sekä pidetään huolta kaikki huoltajien mahdollisuudesta osallistua tasarvoisesti sähköiseen viestintään.
21. Tunnistetaan lasten, vanhempien ja koulun henkilöstön merkitys koulujen työrauhan edistäjinä ja koulukiusaamisen ehkäisyssä. Koulujen järjestyssäännöt valmisteellaan kolmikantaisesti: koulun henkilökunnan, oppilaiden ja huoltajien kesken.
22. Luodaan turvallinen jatkumo alakoulusta yläkouluun. Nuorisotyö tuodaan vahvaksi osaksi koulujen arkea lisäämällä moniammatillista yhteistyötä.
23. Huolehditaan kouluterveydenhuollossa riittävästä matalan kynnyksen mielenterveyspalveluista erityisesti yläkouluikäisille nuorille. Kouluterveydenhuollossa työskentelee päätoimisesti vähintään yksi kouluterveydenhoitaja/600 oppilasta ja yksi lääkäri/2000 oppilasta kohden.
24. Toisen asteen oppilaan ohjaus ja kouluterveydenhuolto toteutetaan suunnitelmallisesti ja riittävin resurssein. Toisen asteen koulutuksessa on yksi opinto-ohjaaja 250 opiskelijaa kohti. Tämän lisäksi kouluterveydenhuollossa työskentelee päätoimisesti vähintään yksi terveydenhoitaja/600 opiskelijaa, yksi psykologi/1000 opiskelijaa ja yksi lääkäri/2500 opiskelijaa kohden.
25. Oppivelvollisuus laajennetaan kattamaan toisen asteen koulutus.

Yleinen yhteiskuntapolitiikka

26. Lisätään mediaympäristön sääntelyä lasten ja lapsuuden suojelemiseksi kieltämällä kaikki tuotesijoittelu lastenohjelmista sekä pidentämällä lastenohjelmissa mainon-

tavaliä. Lasta tulee samoin suojella säätelemällä väkivaltaa sisältävän ja muun lapsen kehitykselle sopimattoman viihde- ja mediatarjonnan saatavuutta.

27. Perheväkivallan, huono-osaisuuden ja sairastavuuden vähentämiseksi ja työllistymisedellytysten parantamiseksi alkoholin kokonaiskulutusta ja sitä myötä haittoja on vähennettävä. Tehokkaimpia keinoja tähän ovat hinnan, saatavuuden ja markkinoinnin rajoitukset.
28. Kielletään energiajuomat alle 16-vuotiailta sitovalla lainsäädännöllä.
29. Turvataan jokaiselle lapselle ja nuorelle mahdollisuus harrastustoimintaan järjestämällä toimintaa kunnissa ja tukemalla järjestöjä. Jokaisella lapsella ja nuorella on oikeus harrastamiseen ja harrastukseen.
30. Vahvistetaan verkkonuurisotyötä. Pidetään huolta laadukkaasta ja nuoret hyvin taivoittavasta nuorisotilaverkostosta. Mahdollistetaan jokaiselle nuorelle harrastustoimintaa pitämällä huolta avoimen nuorisotalotoiminnan laadusta.
31. Nuorten päihitteettömiä kokoontumispaikkoja on riittävästi tarjolla. Vahvistetaan lasten ja nuorten ohjattua leiritoimintaa.
32. Vakiinnutetaan jokaiseen kuntaan etsivä nuorisotyö.
33. Demokratiakasvatus otetaan toisella asteella painopistealueeksi ja sitä toteutetaan eri muodoissaan, kuten oppilaskuntatoiminnassa.
34. Hyödynnetään asepalveluksen kutsuntoja ja lähtötarkastusta osana nuorten syrjäytymisen ehkäisyä.
35. Ensimmäisen lapsen syntyessä perheelle taataan tarvittaessa valtiorahoitteen vuokra-asuntotuotannon kautta oikeus ensiasuntoon. Asumistuessa huomioon otettavat enimmäisasumiskustannukset otetaan huomioon täysimääräisinä siten, että ne vastaavat asuinpaikan todellisia, kohtuullisia asumiskustannuksia.

Työ, perhe, toimeentulo

36. Omaishoitoperheitä tuetaan kokonaisvaltaisesti huomioimalla eri perheenjäsenten tarpeet ja elämäntilanne. Vanhempien mahdollisuus työhön turvataan riittäväillä tukipalveluilla. Toteutetaan kansallisen omaishoidon kehittämisohjelman toimenpiteitä ottaen erityisesti huomioon perheiden tukeminen.
37. Tilapäinen hoitovapaa, joka mahdollistaa vanhemman jäämisen hoitamaan äkillisesti sairastunutta lasta, ulotetaan koskemaan alle 13-vuotiaita lapsia.
38. Lastenneuvolatapaamiset sekä vanhempainkeskustelut päiväkodeissa ja kouluissa on mahdollista käydä työajalla mukaan lukien lakisääteiset laajat perhekohtaiset terveystarkastukset vuosiluokilla 1, 5 ja 7. Huolehditaan jokaisen kunnan velvoitteesta kutsua vanhemmat aktiivisesti mukaan laajoihin perhekohtaisiin terveystarkastuksiin.
39. Laajennetaan joustava hoitoraha ulottumaan lapsen perusopetuksen 2. luokkaan asti.
40. Tehdään lainsäädännöllä ja yhteistyöllä työmarkkinajärjestöjen kanssa vanhemmille mahdolliseksi muutamia päiviä kestävä lyhennetty työpäivä ilman palkanmenetyksiä lapsen aloittaessa perusopetuksen.

41. Palautetaan opintorahaan huoltajakorotus. Nostetaan opintotuen tulorajoja opiskelijoille, joilla on huollettavia lapsia. Lähtökohtana on valmistuminen tavoiteajassa.
42. Vahvistetaan lyhyitä työsuhteita tekevien mahdollisuuksia vanhemmuuteen laajentamalla muutosturva ja työttömyysturva koskemaan myös heitä.
43. Lapsilisää maksetaan kaikista lapsista yhtäläisin perustein nostamalla lapsilisän taso vastaamaan lapsen vähimmäiskulutusta. Lapsilisä laajennetaan koskemaan kaikkia alle 18-vuotiaita. Lapsilisä yhteensovitetään opintotuen ja työttömyysturvan kanssa.
44. Perhevapaista kiintiöidään isän käyttöön merkittävä osuus, tavoitteena perhevapaiden jakautuminen nykyistä tasapainoisemmin molempien vanhempien kesken. Säädetään vanhempainvapaan joustomalli, joka edistää tasa-arvon toteutumista, kestävää työuraa ja naisten työllistymistä. Joustomallissa perhe voi pitää vapaata yhteensä 16 kk ja hoitaa syntynyttä lasta vanhempainvapaan turvin kotona yli 1-vuotiaaksi asti. Äidille ja isälle on kummallekin varattu omat vapaaajaksot (molemmilla 3 kk, lisäksi äidille ennen lapsen syntymää 1 kk). Joustoa vapaiden pitämisessä lisätään pidentämällä vanhempien vapaasti jakaman osuuden kokonaiskestoa 9 kuukauteen. Parannetaan etävanhemman oikeuksia vanhempainvapaisiin.
45. Minimivanhempainraha nostetaan peruspäivärahan/työmarkkinatuen tasolle.
46. Nostetaan elatustuen taso vastaamaan todellista kustannuskehitystä sekä sidotaan elatustuki jatkossakin vuosittain tarkistettavaan indeksiin.

Keskeiset käsitteet

Lapsi, nuori = Ohjelman toimenpideosiot on jaettu ikävaiheisiin 0-6-vuotiaat, 7-15-vuotiaat ja 16-20-vuotiaat, mikä määrittää kunkin osion ikätarkastelua. Lapsella tarkoitetaan YK:n lapsen oikeuksien sopimuksen määritelmän mukaisesti alle 18-vuotiaita. Nuorilla tarkoitetaan nuorisolain mukaisesti alle 29-vuotiaita.

Vanhempi, huoltaja = Vanhemmalla tai huoltajalla tarkoitetaan lain lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta mukaisesti henkilöä, joka vastaa lapsen hoidosta, kasvatuksesta, valvonnasta ja muusta huolenpidosta.

Perhe = Perheellä tarkoitetaan Tilastokeskuksen tilastomäärittelyn mukaisesti avio- tai avoliitossa olevia tai parisuhteensa rekisteröineitä henkilöitä ja heidän lapsiaan tai jompaa-kumpaa vanhemmista lapsineen. Sosialidemokraatit haluavat Suomeen tasa-arvoisen avio-liittolain, joka koskee yhtäläisesti samaa sukupuolta olevia parisuhteita.

Perhekeskus = Perhekeskuksella tarkoitetaan palvelukokonaisuutta, jossa muun muassa äitiysneuvola, lastenneuvola, avoin varhaiskasvatus sekä ehkäisevän perhetyön palvelut on koottu samoihin toimitiloihin tai verkostomaisiksi, toisiinsa niveltäviksi palveluiksi.

Ehkäisevä perhetyö = Ennaltaehkäisevällä perhetyöllä tarkoitetaan lapsiperheille järjestettävää suunnitelmallista ja pitkäjänteistä tukemista. Perhettä autetaan kokonaisuutena, mutta myös perheenjäsenten yksilöllisiin tarpeisiin vastataan. Perhetyö voi olla vapaaehtoisuuteen perustuvaa eikä vaadi lähetettä tai asiakkuutta lastensuojelussa.

Lapsiköyhyysaste = Lapsiköyhyysaste tarkoittaa suhteellisen köyhyysrajan alapuolella olevissa kotitalouksissa asuvien alle 18-vuotiaiden osuutta kaikista alaikäisistä. Suhteellinen köyhyysraja tarkoittaa sitä, että tulot ovat alle 60 prosenttia keskimääräisestä tulotasosta eli niin sanotusta mediaanitulosta.

Lene-arviointi = Leikki-ikäisten (2,5-6-vuotiaiden) lasten neurologisen kehityksen arvioinnin pohjana voidaan käyttää Leikki-ikäisen lapsen neurologista arviota (Lene). Lenen tavoitteena on löytää mahdollisimman varhain sellaiset kehitykselliset ongelmat, jotka voivat ennakoita oppimisvaikeuksia kouluiässä.

Perhevalmennus = Perhevalmennuksella on perinteisesti tarkoitettu ensimmäistä lastaan odottaville vanhemmille suunnattua ryhmämuotoista toimintaa, jolla vahvistetaan vanhemman tietoja ja taitoja lapsen kasvuun ja kehitykseen liittyen. Sosialidemokraateille perhevalmennukseen liittyy myös synnytyksen jälkeinen ja vanhemmuuden eri vaiheisiin liittyvä tuki. Perhevalmennuksen osana toimii pienten lasten vanhemmille tarjottava vanhemmuuskoulu ja murkkuneuvola, jotka toimivat perhekeskuksen yhteydessä.

Perheneuvonta = Perheneuvonnalla tarkoitetaan sosiaalihuoltolain mukaista sosiaalipalvelua. Neuvontaan voi tyypillisesti hakea, kun vanhempien parisuhde toimii huonosti tai perheessä on muutoin vaikeita elämäntilanteita. Perheneuvontaa tarjoavat kuntien lisäksi seurakunnat.

Erosovittelu = Erosovittelulla tarkoitetaan apua parisuhteen ristiriitatilanteissa, erityisesti huomiota kiinnitetään lapsen etuun sovittaessa lapsen huoltoon, tapaamisoikeuteen ja elämään liittyvistä asioista.

Peruskoulu ja esiopetus = Peruskoulu käsittää vuosiluokat 1-9, ja se on tarkoitettu koko ikäluokalle (7-16-vuotiaat). Lapsella on oikeus maksuttomaan esiopetukseen oppivelvollisuuden alkamista edeltävänä vuonna eli pääsääntöisesti kuusivuotiaana.

Aamu- ja iltapäivätoiminta, kerhotoiminta = Perusopetuslain mukainen koululaisten aamu- ja iltapäivätoiminta/kerhotoiminta on tarkoitettu erityisesti 1. ja 2. vuosiluokan oppilaille.

Vanhempaintoiminta = Vanhempaintoiminnalla tarkoitetaan päiväkodeissa ja peruskouluisa, myös toisella asteella, tapahtuvaa lasten vanhempien vapaaehtoistyötä, joka tukee lasten kasvua, oppimista ja hyvinvointia sekä antaa vertaistukea vanhemmille. Toiminta voi

olla järjestäytynyttä toimintaa vanhempainyhdistyksissä tai vapaamuotoisia toimintaryhmiä.

Kasvatuskumppanuus = Kasvatuskumppanuudessa ammattilaiset varhaiskasvatuksessa, koulussa, perhekeskuksessa, lastensuojelussa ja lapsen vapaa-ajan ympäristöissä sitoutuvat lapsen huolenpidon, edun ja oikeuksien edistämiseen yhteisymmärryksessä vanhempien kanssa. Kasvatuskumppanuus aikuisten yhteisvastuullisena huolenpitona lapsen kasvusta, kehityksestä ja oppimisesta on kaikkien lasten oikeus.

Lapsivaikutusten arviointi = YK:n lapsen oikeuksien komitean määritelmän mukaan lapsivaikutusten arviointi tarkoittaa olemassa olevien ja valmisteilla olevien hallinnollisten ohjelmien, lainsäädännön ja muutosten tarkastelemista niiden lapsiin kohdistuvien vaikutusten pohjalta. Ohjelmassa puhutaan lapsi- ja perhevaikutusten arvioinnista.

Elämänkaarihallinto = Lapsiin, nuoriin ja perheisiin liittyvien palveluiden rakentaminen käyttäjälähtöisiksi ja yhtenäisiksi kokonaisuuksiksi koskien sekä kuntia että keskushallintoa.

Oppivelvollisuus = Perusopetuslain mukaisesti oppivelvollisuus alkaa yleensä sinä vuonna, jona lapsi täyttää seitsemän vuotta ja päättyy, kun perusopetuksen oppimäärä on suoritettu tai kun oppivelvollisuuden alkamisesta on kulunut 10 vuotta. Sosialidemokraatit haluavat oppivelvollisuuden kattavan myös toiseen asteen opinnot.

Energiajuomat = Energiajuomalla tarkoitetaan lisättyä sokeria tai muuta makeutusainetta sisältävää juomaa, joka sisältää kofeiinia enemmän kuin 130 mg litrassa. Sosialidemokraatit haluavat, ettei energiajuomia myydä henkilölle, joka on kuuttatoista vuotta nuorempi.

Tilapäinen hoitovapaa = Työsopimuslain mukaan työntekijän lapsen tai muun hänen talouksessaan vakituisesti asuvan lapsen, joka ei ole täyttänyt 10 vuotta, sairastuessa äkillisesti työntekijällä on oikeus saada lapsen hoidon järjestämiseksi tai tämän hoitamiseksi tilapäistä hoitovapaa enintään neljä työpäivää kerrallaan. Sosialidemokraatit haluavat nostaa tilapäisen hoitovapaan yläikärajan 13 vuoteen.

Joustava hoitoraha = Lasten kotihoidon ja yksityisen hoidon tuesta annetun lain mukaan alle 3-vuotiaiden lasten vanhemmille maksettava joustava hoitoraha, joka kannustaa ja tekee vanhemmalle mielekkääksi osa-aikaisen työn vastaanottamisen.

Osittainen hoitoraha = Osittaista hoitorahaa voi saada, kun lapsi aloittaa koulun. Osittaista hoitorahaa maksetaan enintään sen vuoden heinäkuun loppuun, jolloin lapsen 2. lukuvuosi perusopetuksessa loppuu. Jos lapsi kuuluu pidennetyn oppivelvollisuuden piiriin, hoitorahaa maksetaan, kunnes lapsen 3. lukuvuosi perusopetuksessa loppuu. Osittaisen hoitorahan edellytyksenä on, että keskimääräinen viikoittainen työaika on enintään 30 tuntia viikossa. Käytännössä tämä tarkoittaa esimerkiksi 6-tuntista työpäivää tai 4-päiväistä työviikkoa. Ohjelmassa esitetään osittaisen hoitorahan korvaamista joustavalla hoitorahalla, joka mahdollistaa vanhemmille paremmin työn ja perhe-elämän yhteensovittamisen.

Laajat perhekohtaiset terveystarkastukset = Kouluterveydenhuoltoon kuuluvat vuosittaiset terveystarkastukset, joista 1., 5. ja 8. vuosiluokan terveystarkastukset ovat laajoja. Laajassa terveystarkastuksessa kouluterveydenhoitaja ja lääkäri arvioivat yhdessä oppilaan terveyden ja hyvinvoinnin lisäksi aina myös koko perheen hyvinvointia ja vanhemmat kutsutaan mukaan. Ohjelmassa esitetään viimeisen tarkastuksen varhaistamista 7. vuosiluokalle.